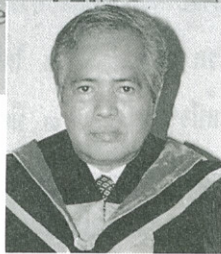

นิเวศวิทยาสารสนเทศ

การรายงานข่าวเชิงสืบสวนกับสิ่งแวดล้อมโลกและชีวิต

* รองศาสตราจารย์ ดร. สมควร กวียะ

การรายงานข่าว คือ กระบวนการที่ต่อเนื่องในการที่สื่อมวลชนนำข่าวออกมาเผยแพร่ต่อสาธารณชนหรือมวลชน เริ่มตั้งแต่การคิดค้นประเด็นข่าว การหาข่าว การเขียนข่าว ตลอดไปจนถึงการตีพิมพ์เผยแพร่หรือออกอากาศ

การรายงานข่าวมีหลายวิธี อาทิ

๑. การรายงานข่าวตามเนื้อหา (Straight-forward Reporting) นักข่าวเห็นอย่างไรก็รายงานอย่าง

ที่ได้เห็น อาจจะมีการสัมภาษณ์สอบถามบุคคลอื่นที่เห็นเหตุการณ์นั้นด้วย เพื่อใช้เป็นข้อมูลหรือข้อเท็จจริงประกอบการเขียนข่าว เช่น เหตุการณ์ไฟไหม้ หรืออุบัติเหตุรถยนต์ นักข่าวได้เห็นแต่ซากตึกที่ไฟไหม้ หรือซากรถยนต์ที่เสียหายเท่านั้น จำเป็นจะต้องสอบถามผู้รู้เห็น หรือผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ เมื่อเจ้าหน้าที่มีหน้าที่ในการสอบสวนรายงานเหตุการณ์นั้น วิธีการรายงานข่าวตามเนื้อหาจึงมักจะเป็นการรายงานข่าวอุบัติเหตุ วิทยาศาสตร์หรืออาชญากรรม

* คณบดีคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ : Docteur en Journalisme Université de Strasbourg France.

๒. การรายงานข่าวเชิงสอบสวน (Interrogative Reporting) ได้แก่การรายงานข่าว โดยวิธีการตั้งคำถามในรูปแบบของการสัมภาษณ์ ชักถาม และสร้างปฏิสัมพันธ์ (interaction) ระหว่างนักข่าวกับผู้ที่เป็ข่าวหรือแหล่งข่าว เพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริง ความคิดเห็น นโยบาย แผน ปัญหา และการแก้ปัญหา ส่วนใหญ่จะเป็นการรายงานข่าวการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

๓. การรายงานข่าวเชิงสืบสวน (Investigative Reporting) เป็นการรายงานข่าวที่ผู้สื่อข่าวจะต้องลงลึกเข้าไปถึงต้นตอของเรื่อง รวมทั้งผู้ที่อยู่เบื้องหลังเหตุการณ์หรือข้อเท็จจริง หรือข้อสงสัย หรือปัญหาที่มีผลกระทบต่อประชาชน แม้ว่าจะยังไม่ปรากฏเป็นข่าวแต่ผู้สื่อข่าวรู้เบาะแส มีผู้แจ้งมา หรือเกิดความสงสัย ก็จำเป็นต้องสืบสวนค้นคว้าเพื่อที่จะเข้าไปถึงความจริงที่ซ่อนเร้นอยู่ (Hidden Truth) การรายงานข่าวเชิงสืบสวนมักจะเกี่ยวกับการฉ้อราษฎร์บังหลวง การทุจริต สิ่งที่เป็นพิษเป็นภัยต่อสังคม หรือการกระทำผิดกฎหมายที่ยังมิได้มีการจับกุมฟ้องร้อง เป็นต้น

๔. การรายงานข่าวเชิงตีความ (Interpretative Reporting) คือการรายงานข่าวที่มีการแสดงหรืออธิบายถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นต้นเหตุหรือแนวโน้มในอนาคตไม่ว่าจะเป็นฝ่ายชายหรือฝ่ายขวา ไม่ว่าจะเป็นผู้กล่าวหาหรือผู้ถูกกล่าวหา เพื่อให้ข่าวนั้นมีลักษณะอ่านง่ายเข้าใจได้ถูกต้อง ทำให้สาธารณชนรู้เรื่อง และข้อมูลทั้งหมด จนสามารถตัดสินใจได้อย่างเที่ยงตรงว่าอะไรคือ

อะไร มีความหมายว่าอย่างไร มีผลกระทบอย่างไรต่อทุกฝ่าย การรายงานข่าวเชิงตีความมักจะเกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้ง ต่าง ๆ ทางการเมืองทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งสงคราม การก่อการร้าย การแสดง และการหยั่งเสียงประชามติ การเลือกตั้ง

๕. การรายงานข่าวประเภทสะท้อนใจ (Human Interest Reporting) หรืออาจจะเรียกว่าการรายงานข่าวที่จุดความสนใจของมนุษย์ผู้มีหัวใจ ข่าวประเภทอื่นส่วนใหญ่จะส่งผลกระทบต่อสติปัญญา สัมผัสญาณ ระบบเหตุผล ระบบข้อมูลข่าวสารในสมองของผู้รับ แต่ข่าวประเภทสะท้อนใจจะส่งผลต่ออารมณ์ความรู้สึก ความเห็นอกเห็นใจ ความเข้าอกเข้าใจ จิตสัมพันธ์ (empathy) ความมีส่วนร่วมในฐานะที่เป็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ถ้าจะสรุปสั้น ๆ ก็คือข่าวประเภทอื่น มุ่งไปที่เหตุผล แต่ข่าวประเภทสะท้อนใจมุ่งไปที่อารมณ์ ส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับปัญหาและชีวิตของเพื่อนมนุษย์ผู้ยากไร้ ผู้ถูกกล่าวหา ผู้ต้องหา จำเลย เด็ก ผู้หญิง ชวนา กรรมกร ผู้ไม่ได้รับความเป็นธรรม ผู้ตกเป็นเหยื่อของอำนาจทางการเมืองหรือทหาร ผู้ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมหรืออุบัติเหตุ การเขียนมักมีลักษณะตรงไปตรงมาไม่ยัดเยียด แต่มีรายละเอียดเกี่ยวกับการแสดงออกทางอารมณ์ สะท้อนใจ (emotion) ของผู้ที่ตกเป็นข่าวหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง มีการขมวดปมสำคัญไว้ในตอนท้าย เพื่อยั่วผู้อ่านให้ติดตาม ตั้งแต่พาดหัวจนจบเนื้อหา

การรายงานข่าวประเภทตามเนื้อผ้า ประเภทตีความและประเภทสะท้อนใจ มักเป็นการรายงานเหตุ

การปรากฏการณ์ หรือพฤติกรรม ที่เกิดขึ้นแล้ว กำลังเกิดขึ้น หรือกำลังจะเกิดขึ้น ส่วนใหญ่มุ่งสร้างผลกระทบที่รุนแรงและเร้าอารมณ์ ในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในลักษณะการโน้มน้าวใจเชิงจิตพลวัต และจิตบำบัด

การโน้มน้าวใจเชิงจิตพลวัต (Psychodynamic Persuasion) คือ การโน้มน้าวใจด้วยสารที่สอดคล้องเกี่ยวข้องกับและตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์อันได้แก่ ความอยู่รอด ความปลอดภัย ความรักใคร่ ความเป็นที่ยอมรับในสังคม และความก้าวหน้าในชีวิต สารเหล่านี้จะเข้าไปจุดชนวนความสนใจและกระตุ้นให้อยากคิด อยากทำ กลายเป็นพลังจิตที่จะทำให้มนุษย์ตื่นตัวและตื่นเต้น อยากรับสารนั้น ๆ อยากเปิดรับข่าวคอลัมน์ หรือรายการนั้น ๆ

การโน้มน้าวจิตใจเชิงจิตบำบัด (Psychotherapeutic Persuasion) คือ การโน้มน้าวใจด้วยสารที่เป็นเรื่องดีข่าวดี สำหรับผู้รับสาร และที่เป็นเรื่องร้ายข่าวร้ายสำหรับ "ผู้อื่น" ที่ไม่ใช่ผู้รับสาร เรื่องร้ายข่าวร้ายอาจหมายถึงอาชญากรรม อุบัติเหตุ เรื่องอื้อฉาว เรื่องส่วนตัวในเชิงลบ เรื่องเหล่านี้จะทำให้ผู้รับสารรู้สึกสบายใจ โล่งใจ ดีใจ และคลายเครียด เสมือนหนึ่งเป็นยาเสพติด หรือยาบำบัดโรคใจที่จำเป็นต้องเสพต้องกินอยู่ตลอดเวลา เราจึงเห็นได้ว่าข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ประเภทเร้าอารมณ์จะมีลักษณะจิตบำบัด ทุกฉบับและทุก ๆ วัน มิฉะนั้นจะมีคนอ่านน้อยลง

เมื่อเป็นเช่นนี้ วัตถุประสงค์ของการเสนอข่าวก็กลายเป็นการตอบสนองอารมณ์ความรู้สึกของผู้รับสารมากกว่าที่จะเป็นการมุ่งให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโลก ชีวิต และการประกอบอาชีพ เป็น "การค้า...การค้าสงครามใช้สิ่งเหล่านี้เป็นอุปกรณ์เพื่อทำลายผู้อื่น แล้วก็เพื่อจะเชิดชูตัวเอง" มากกว่าที่จะเป็น "สมบัติของมนุษย์ทุกคน เป็นของมนุษยชาติทั้งหมด...เป็นเสียงของพระธรรม"

สื่อมวลชนเป็นสื่อของมวลชน มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการรายงานทุกสิ่งทุกอย่างต่อมวลชนโดยเฉพาะสิ่งที่มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ทุกคน ผลกระทบต่อที่อยู่อาศัย ที่ทำมาหากิน ระบบนิเวศน์ของสิ่งมีชีวิต และความเป็นความตายของดวงดาวที่เราได้อยู่เพียงดวงเดียว แต่เท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน สื่อมวลชนไม่ได้คิดถึงเรื่องนี้ มิได้มีความกังวลต่อปัญหาอาชญากรรมร้ายแรง ๆ ที่มีข้อเท็จจริงมากมายที่เป็นอยู่ เกิดขึ้นหรืออาจจะเกิดขึ้น และส่งผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อชีวิตและโลกทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ข้อเท็จจริงเหล่านี้ มักเป็นไปอย่างลึกลับและซ่อนเร้น ไม่ค่อยปรากฏออกมาโด่งดังอื้อฉาว ซึ่งอาจจะเป็นเพราะมีเจตนาที่จะปิดบัง หรือถือเป็นเรื่องปกปิดธรรมดาที่เกิดขึ้นทุกวี่ทุกวันไม่น่าสนใจอะไร

การรายงานข่าวเชิงสืบสวนและสอบสวน

แม้ว่าข้อเท็จจริงเหล่านั้นจะซ่อนตัวอยู่และดู

* พุทธทาสภิกขุ ปาฐกถารธรรม เรื่อง หนังสือพิมพ์ คือ ผู้บันดาลโลก ณ สวนโมกขพลาราม อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี วันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๑๕

เหมือนไม่น่าสนใจ แต่มันกำลังกัดกร่อนคุณภาพชีวิตและระบบนิเวศของโลก เสมือนหนึ่งสนิมโลหะที่กัดเนื้อโลหะจะเกิดการสึกหรอเสียหาย จนเกินกว่าที่จะเยียวยาได้ สื่อมวลชนน่าจะตัดสินใจตั้งแต่บัดนี้ที่จะเอาใจจริงเอาใจกับข้อเท็จจริงเหล่านั้นโดยอาจนำเอาวิธีการงานข่าวเชิงสืบสวนและสอบสวนมาใช้ในการสำรวจผู้คน และเจาะลึกสนับสนุนด้วยการแสดงความคิดเห็นเชิงวิเคราะห์ วิวิจารณ์ในรูปแบบของคอลัมน์ บทความ สารคดี และบทวิจารณ์

วิธีการเช่นนี้ อาจจะเรียกว่าวารสารศาสตร์เชิงวิจัย (Research Journalism) ที่ประยุกต์ออกมาเป็นนิเวศวารสารศาสตร์ (Eco-Journalism)

วารสารศาสตร์เชิงวิจัย มิใช่การนำเอาหลักสถิติหรือระเบียบวิธีวิจัยที่ยุ้งยากและซับซ้อนมาใช้ในการรายงานข่าว แต่เป็นการนำเอาหลักการกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนและหลักการค้นคว้าสำรวจอย่างเป็นระบบมาใช้ในการกำหนดแนวคิดและแนวทางการทำงานของสื่อมวลชน ผู้มีอำนาจในระดับนโยบายจะต้องเป็นผู้กำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน หัวหน้ากองบรรณาธิการจะต้องให้มีการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับหัวข้อข่าวและแหล่งข่าว ส่วนนักข่าวก็ต้องหาข้อมูลรายละเอียดเพิ่มเติม และพัฒนาวิธีการในการออกปฏิบัติงานข่าว

เราอาจนำหลักการวารสารศาสตร์เชิงวิจัยมาประยุกต์ใช้เพื่อตอบสนองแนวคิด นิเวศวารสารศาสตร์ โดยการกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการรายงานข่าวเพื่อพัฒนา

คุณภาพชีวิตและอนุรักษ์ระบบนิเวศของโลก ศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบในการจัดทำบัญชีหัวข้อข่าวและแหล่งข่าวเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ และปรับปรุงแนวทางในการทำข่าวให้แก่ผู้ปฏิบัติงานข่าว ที่สำคัญคือจะต้องสร้างจิตสำนึกในการปฏิรูปมโนทัศน์ของการสื่อสารมวลชน เปลี่ยนแปลงจากการเสนอข่าวตามเหตุการณ์ มาเป็นการเสนอข่าวนำเหตุการณ์จากการเป็นเครื่องมือของนักการเมือง นักธุรกิจ นักลงทุน มาเป็นเครื่องมือของประชาชนและมนุษยชาติ จากการเป็นสุนัขเฝ้ายามมาเป็นวีรบุรุษผู้ไขปากกาเป็นอาวุธป้องกันผลประโยชน์ของส่วนรวม และโจมตีผู้ทำลายโลกและชีวิต คุณเป็นทฤษฎีที่ไม่น่าสนใจ หรือเป็นไปไม่ได้สำหรับบางคน แต่ถ้าคิดใคร่ครวญให้ดีๆ พบว่า เป็นทฤษฎี "สุดท้าย" ที่ เป็นความจำเป็นของโลกอย่างไม่มีทางเลือกเลยได้ เพราะถ้าทฤษฎีนี้ไม่เกิดขึ้น โอกาสที่โลกจะอยู่รอดปลอดภัยก็คงจะเหลือน้อยลง จนในที่สุดอาจจะไม่มีหนทางที่จะหวนกลับมาอีกต่อไป

"กายา" ของโลกและชีวิตกำลังตกอยู่ในอันตราย

"กายา" (Gaia) เป็นชื่อในเทพปกรณัม (Myth) ของกรีก หมายถึงพระแม่เจ้าแห่งพิภพ เจมส์ เลิฟล็อก (James Lovelock) ได้นำมาใช้เรียกมโนทัศน์หรือทฤษฎีของเขา ในปี ๑๙๗๑ * กายาตามทฤษฎีนี้หมายถึง ยอดรวมทั้งหมดของทุกชีวิตในโลก (Sum Total of All

* Asimov, Isaac. and Pohl, Frederick. *Our Angry Earth*. New York : Tom Doherty 1991. chapter 2

Life) หรือสิ่งมีชีวิตทั้งมวลในโลกที่มีความเกี่ยวพันพึ่งพาอาศัยกันกลายเป็นองค์กรชีวิตเดียวที่มีขนาดกว้างใหญ่ไพศาลครอบคลุมไปทั่วโลก มองดูจากยานอวกาศจะเห็นชัดว่า โลกมีความเป็นหนึ่ง ชีวิตทุกชีวิตก็มีความเป็นหนึ่ง มีลักษณะเป็นลูกกลมสีฟ้าขาวที่เกาะตัวกันแน่น มีทั้งความแข็งแกร่งและความเปราะบาง มีทั้งความยิ่งใหญ่ และความกระจัดย่อย มีทั้งความมี (existence) และความไม่มี (non-existence) มี เมื่อเทียบเคียงกับดาวอื่นในสุริยจักรวาล แต่ไม่มีเมื่อเทียบเคียงกับอาณาจักรของเอกภพ

ถ้าจะเอาทฤษฎีทุกสิ่ง คือ สาร (all-is-information theory) เข้ามาจับ ก็จะทำให้ลูกโลกทั้งโลกเป็นองค์กรอภิชีวิต (Collective Superbeing) ที่รวมสาร (information) ทุกลักษณะเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ลูกกลมนี้จะรวมทั้งสารกายภาพ (physical information) สารพันธุกรรมแห่งชีวิต (genetic information) สารทางสมองหรือจิตวิญญาณ (brain and conscious information) และสารนอกร่างกาย (extrasomatic information) ที่เชื่อมโยงทุกชีวิตให้ติดต่อสัมพันธ์กันด้วยเครือข่ายการสื่อสารและคลื่นอนุภาค (wave-particle) ทฤษฎีนี้ตอบสนองสอดคล้องกับโมโนทัศน์ "กายา" ของเลฟลีคได้เป็นอย่างดี เพราะอันที่จริงแล้ว สารทุกลักษณะก็มีองค์ประกอบพื้นฐานที่เป็นองค์เดียวกันเชื่อมโยงถึงกันหมด และกลายเป็นสิ่งเดียวกัน

"กายา" มีระบบปรับตนเองให้ดำรงคงอยู่ได้อย่างมีความสมดุล เช่น ปะการัง จะยึดสูงขึ้นเพื่อรับแสงแดด ให้ได้ระดับพอดีในขณะที่แผ่นดินยุบตัวลง พื้นผิวโลกจะ

สะท้อนแสงอาทิตย์ออกไปในระดับพอดีไม่ร้อนไม่เย็นเกินไป น้ำฝนจะกลับไปสู่ทะเลเพื่อรักษาระดับความเค็มพอดีที่สัตว์น้ำมีชีวิตอยู่ได้ พืชกินคาร์บอนไดออกไซด์ แล้วคายออกซิเจนออกมาให้สัตว์หายใจ ทำให้อากาศอยู่ในภาวะพอดีที่พืชและสัตว์สามารถมีชีวิตอยู่ร่วมกันและพึ่งพาอาศัยกัน "กายา" ทำให้สิ่งที่มีชีวิตทั้งมวล หรือแม้แต่โลกทั้งโลก คงสภาพอยู่ได้อย่างงดงามน่าชื่นชมและน่าหวงแหน

แต่ในทุกวันนี้ "กายา" กำลังถูกโจมตี และถูกทำลายด้วยมือและเครื่องมือของสัตว์ที่โอ้อวดตนเองว่าเป็นมนุษย์ผู้ฉลาดแสนฉลาด (homo sapiens sapiens) ทำให้สัตว์และพืชหลายร้อยหลายพันชนิดสูญพันธุ์ไปจากโลก ทำให้พื้นผิวโลกและภาพของธรรมชาติที่สวยงามงดงามอย่างวิเศษ แปรสภาพเป็นความสกปรกและความน่าเกลียดอย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อน และในที่สุดนี้ ผลกรรมก็กำลังกลับมาตอบสนองต่อมนุษย์ อากาศ แสงแดด อาหาร และน้ำ ที่จำเป็นต่อชีวิตกำลังกลายเป็นสิ่งมีพิษที่มนุษย์จะต้องบริโภคทุกวันเวลา มนุษย์ทำร้าย "กายา" และผลกระทบนั้นก็กลับมาสู่มนุษย์ แต่ที่สำคัญคือโลกทั้งโลกต้องพลอยรับกรรมไปด้วย โลกซึ่งอาจจะเป็นดาวเคราะห์ดวงเดียวในอาณาจักร ทางช้างเผือก (Milky Way Galaxy) แต่ที่แน่นอนก็ คือ เป็นนิเวศสถานเพียงแห่งเดียวที่ลูกหลานของมนุษย์ต้องอาศัยอยู่จนกว่าจะค้นพบดาวดวงใหม่ ซึ่งต้องใช้เวลาและความพยายามอีกมากมายมหาศาล เป็นเรื่องน่าเศร้าใจอย่างสุดซึ้งที่มนุษย์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ "กายา" กลับมาทำร้าย "กายา" ของตนเอง อาจจะเรียกว่าเป็นการฆ่าตัวตายอย่างช้า ๆ หรืออย่างทนทุกข์

ทราบก็ได้ เพราะทุกวันนี้เราจะเห็นโรคภัยไข้เจ็บและภัยพิบัติเกิดขึ้นกับมนุษย์ชาติอย่างมากมายในกระบวนการฆ่าตัวตายอย่างช้า ๆ นี้ นับตั้งแต่มะเร็ง โรคหัวใจ โรคกระเพาะ โรคสมอง อุบัติเหตุทางรถยนต์ การฆาตกรรม อาชญากรรม ไปจนถึงศึกสงคราม หรือแม้กระทั่งวาคภัยหรืออุทกภัย ซึ่งในระยะหลังนี้ ก็กำลังเป็นที่สงสัยกันว่ามนุษย์เป็นผู้มีส่วนทำให้เกิดขึ้น โดยกระบวนการและผลผลิตทางอุตสาหกรรม แผ่นดินไหวในยุคสมัยก็มีอันตรายมหันต์ เพราะการถล่มทลายของตึกและสะพานที่มนุษย์สร้างขึ้น มิใช่เพราะการสั่นสะเทือนของแผ่นดินซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติและไม่เคยมีอันตรายมากมายมาก่อน

โปโก (Pogo) กล่าวว่า "เราได้พบศัตรูของเราแล้ว และเขาก็คือตัวเราเอง"

น้ำที่เราดื่ม

เมื่อสี่สิบปีก่อนเราเคยลงอาบน้ำเล่นน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาที่ไหลผ่านระหว่างฝั่งกรุงเทพฯกับฝั่งธนบุรี ได้อย่างสดชื่นรื่นรมย์ น้ำทะเลในอ่าวพื้ยาตั้งแต่เหนือจดใต้ก็เช่นเดียวกัน เราเคยแหวกว่ายด้วยความชื่นเย็นเป็นสุข แต่ในทุกวันนี้เรารู้สึกขยาดแม้แต่จะเอามือหรือเท้าจุ่มลงไปน้ำ เหลียวดูไปรอบโลก ภาวะการณ์อย่างนี้มีอยู่ทั่วไปไม่ว่าจะเป็นน้ำทะเลที่อ่าวบอมเบย์ ที่ช่องแคบสิงคโปร์ แม่น้ำแซนโรแมนติกที่ไหลผ่านไปจากกรุงปารีส ทะเลสาบใหญ่ทั้งห้าของสหรัฐอเมริกา หรือแม้แต่แม่น้ำดานูบที่สเตราส์เคยบรรยายไว้ในเพลงว่ามีสีน้ำเงินสวยงาม เดียวนี้สีสนไม่สดใสเต็มไปด้วยมลพิษที่สกปรกและเป็นอันตรายเพราะปนเปื้อน

ด้วย น้ำมัน สารเคมี ฝนกรด หรือของเสียจากเรือ บ้านหรือโรงงานอุตสาหกรรม เราอาจจะบอกตัวเองว่า เราไม่ลงไปเล่นไปอาบเสียก็สิ้นเรื่อง เราคงลืมนึกไปว่าน้ำที่เราดื่มก็ตกอยู่ในสภาพเช่นเดียวกัน แหล่งน้ำบนดินซึ่งมีอยู่เพียง ๑ เปอร์เซ็นต์ของน้ำจืดทั้งหมดในโลกกำลังถูกทำให้เป็นพิษหรือเน่าเสียด้วยฝีมือมนุษย์ทั้งในภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และพาณิชย์กรรม น้ำดื่มไม่ว่าจะมาจากแหล่งไหนล้วนมีโอกาสที่สารพิษจะเข้าไปเจือปน น้ำฝนที่มาจากไอน้ำในเมฆมักจะมีการดักคาร์บอนิค กรดซัลฟุริก และกรดไนตริก ที่เกิดจากควันของโรงงาน ท่อไอเสียยานพาหนะ และการเผาไหม้ต่าง ๆ น้ำประปาอาจมีน้ำมัน สารละลาย กรด สังกะสี และแคดเมียม ซึ่งระบายถ่ายเทมาจากโรงงานอุตสาหกรรมเหนือหรือใกล้แหล่งน้ำจืด น้ำบาดาลซึ่ง เป็นแหล่งน้ำจืดที่ใหญ่ที่สุด (๒๒ % ของน้ำจืดในโลก) ก็มักได้รับสารพิษจากปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง ยาฆ่าเชื้อ หลุมขยะ ท่อน้ำใต้ดินหรือการทำเหมือง มนุษย์ต้องดื่มน้ำวันละหลายแก้ว และแต่ละอีกที่เขาดื่มเข้าไปมีโอกาสดังจะได้รับสารพิษไม่มากนัก ครั้นจะเอามาผ่านกระบวนการกลั่นกรองก็ต้องเสียเงินทองอีกเป็นจำนวนมาก คนส่วนใหญ่ของโลกหรือแม้แต่ของประเทศไทย เป็นคนยากจน จึงยังต้องเสี่ยงต่อการบริโภคสารพิษอยู่ทุกวัน เป็นสารพิษที่เพื่อนมนุษย์ผู้ใจงำหรือเห็นแก่ตัว ผลิตหรือทิ้งออกมา โดยมีได้คำนึงถึงอันตรายใหญ่หลวงต่อสิ่งมีชีวิตทั้งหลายในโลก มนุษย์ส่วนน้อยสร้างกรรม แต่สิ่งมีชีวิตทั้งหมดต้องรับกรรม

อากาศที่เราหายใจ

ถ้าเราไปเที่ยวทะเลเราจะรู้สึกหายใจสะดวกและสดชื่นกระปรี้กระเปร่า กลับเข้ามาในกรุงเทพมหานครเราจะรู้สึกอึดอัดไม่สบายใจ เพราะอากาศในเมืองใหญ่เต็มไปด้วยอนุภาคเนื้อละอองที่เป็นอันตรายต่อระบบการหายใจ ระบบการย่อยอาหาร ระบบประสาท และระบบการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ

จมูกของมนุษย์สามารถกรองอนุภาคฝุ่นเนื้อหยาบที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติได้ เช่น หินปูน หินอ่อน ยิปซัม แคลเซียม คาร์บอนเนต ซิลิคอน แต่ไม่สามารถกรองอนุภาคเนื้อละอองที่มนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้นได้อาติ คาร์บอน ตะกั่ว กำมะถัน กรดซัลฟูริก สารหนู นิเกิล และสารโลหะต่าง ๆ อนุภาคเหล่านี้ส่วนใหญ่มาจากควันจากโรงงานและท่อไอเสียของยานพาหนะ โดยเฉพาะรถยนต์นั่ง รถตุ๊กตุ๊ก และรถมอเตอร์ไซด์สองจังหวะ ถ้านับรวมสารพิษที่อาจจะปะปนอยู่ในอากาศที่เราหายใจอยู่ทุกวัน อาจมีจำนวนไม่ต่ำกว่า ๒๕ ชนิด จัดว่าเป็นมลพิษขนาดจิ๋วที่มีพิษสงมหาศาลต่อมวลมนุษย์ โดยเฉพาะเมื่อคิดว่า มนุษย์ในเมืองขนาดใหญ่และขนาดกลางในโลก ซึ่งมีจำนวนหลายร้อยล้านคนต้องทนทุกข์ทรมานด้วยโรคทั้งหลายทั้งทางกายและทางใจ มีหน้าซำยังต้องล้มตายเพราะอากาศเป็นพิษปีละหลายหมื่นราย

อากาศบริสุทธิ์ที่ส่วนใหญ่ประกอบด้วยออกซิเจนเป็นปัจจัยสำคัญ ที่ทำให้สัตว์และมนุษย์เกิดขึ้นและดำรงชีวิตอยู่อย่างมีพลังและสุขสบายมาตลอดเวลาหลายสิบล้านร้อยล้านปี บัดนี้กำลังถูกมนุษย์ด้วยกันเองทำให้เป็น

เสมือนหนึ่งยาพิษที่ล่องลอยอยู่ในทุกซอกทุกมุมของอารยธรรม มนุษย์ที่จำเป็นต้องเข้ามาทำงานสร้างสรรคบ้านเมืองในประชาคมใหญ่ จำต้องรับกรรมจากมนุษย์ผู้เห็นแก่ตัวที่มุ่งสั่งการมาจากคลุหาสนับปร้ออากาศ หรือเมืองดากอากาศในเทือกเขาหรือชายทะเล

อาหารที่เรากิน

ร้านอาหารเกิดขึ้นเหมือนดอกเห็ดในทุกฤดูกาล ชนิดประเภทของอาหารก็เพิ่มมากขึ้น และรสชาติของอาหารก็ได้รับการพัฒนาให้มีความหลากหลายและเอร็ดอร่อย แต่สิ่งที่มนุษย์ในยุคใหม่มีความกังวลอยู่ตลอดเวลา ก็คืออาหารที่เขำปากตนเองอยู่นั้นมีความปลอดภัยมากน้อยเพียงใด หรือไม่มีความปลอดภัยเลย ผงชูรสหรือน้ำตาลที่ชอบใส่กันมาก ๆ โดยเฉพาะในอาหารไทย อาจจะไม่มียันตรียมมากนัก แต่สารเคมีต่าง ๆ ที่ปนเปื้อนเขำมานั้นเป็นที่แน่นอนว่า ส่งผลร้ายต่อระบบชีวิต สารกันบูด สารแต่งสี สารฟอกสี และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ยาฆ่าแมลง มีโอกาสที่จะเขำสู่ร่างกายมนุษย์ค่อนข้างมากเพราะมีการพัฒนาการเกษตรโดยการใช้ยาฆ่าแมลงกันเกือบร้อยเปอร์เซ็นต์ รวมไปถึงยาปราบพวกเห็ดรา ยาปราบวัชพืช ยาปราบหนู ยาปราบแมคที่เรียว ยาปราบพยาธิ และยาปราบสัตว์จำพวกหอย ทั้ง ๆ ที่นักการเกษตรหรือเกษตรกรสามารถลดหรือเลิกใช้ยาพิษเหล่านี้ โดยการทดแทนหรือชดเชยด้วยวิธีการอื่น

สารเคมีเหล่านี้ทำให้ผู้คนล้มตายหรือทอนทรมานอย่างแสนสาหัส เป็นจำนวนปีละหลายหมื่นคนทั้งโดย

การกิน การหายใจ และการสัมผัส แต่ก็เป็นเรื่องน่าเศร้าใจ ที่ยังมีการผลิตออกมาใช้กันอย่างกว้างขวาง เพราะความ เห็นแก่ได้ของนักลงทุนอุตสาหกรรมบางประเภท เป็นความ เห็นแก่ได้ฝ่ายเดียวจริง ๆ เพราะผลผลิตทางเกษตรที่ เพิ่มขึ้นขึ้น ก็มีได้นำเอากำไรไปสู่เกษตรกรอย่าง เป็นธรรม ตรงกันข้ามมันกลับนำเอาอันตรายไปสู่ไร่นา สู่ชาวไร่ชาวนา และท้ายที่สุดก็กระจายออกไปสู่ผู้บริโภคที่ไม่มีทางเลือก

เป็นเรื่องแปลกมากอีกอย่างหนึ่งในโลกใบนี้ ที่ มนุษย์ส่วนน้อยกำลังฆ่าหรือทารุณมนุษย์ส่วนมาก โดยมีได้ มีความรู้สึกผิดแค้นน้อย

แสงแดดที่สัมผัสและทางทะเลผิวหนังของเรา

ดาวอังคารเป็นดาวเคราะห์ที่ไม่มีชั้นโอโซน แสง อัลตราไวโอเลตประเภทอันตรายจากดวงอาทิตย์จึงส่องตรง ถึงพื้นผิว ทำให้พืชและสัตว์หมดโอกาสที่จะกำเนิดหรือมี วิวัฒนาการ โลกของเราคงจะเป็นอย่างนั้นเหมือนกัน ถ้า ชั้นโอโซนถูกทำลายโดยสิ้นเชิง

ในปัจจุบันนี้ กระบวนการทำลายชั้นโอโซนของโลก ได้เริ่มต้นขึ้นแล้ว โดยสารเคมีที่มีชื่อว่า โคลโรฟลูโอโร- คาร์บอน หรือ CFC และสารเคมีอื่นอีกหลายชนิด

ชั้นโอโซน เป็นชั้นบรรยากาศที่ครอบคลุมโลกใน ระยะความสูงไม่เกิน ๒๐ ไมล์ โอโซน ก็คือ ออกซิเจนที่ ประกอบขึ้นด้วยสามอะตอมแทนที่จะเป็นสองอะตอม เหมือนออกซิเจนธรรมดา โอโซนเกิดขึ้นเพราะแสงอาทิตย์ แดกออกซิเจนธรรมดาออกเป็นสามส่วนผสมสามอะตอมในขณะ เดียวกันรังสีอัลตราไวโอเลตจากแสงอาทิตย์จะแตกสาม

อะตอมในโมเลกุลของโอโซน กลับไปเป็นออกซิเจนธรรมดา สองอะตอม และเป็นออกซิเจนอิสระอีกหนึ่งอะตอม ในทัน โดออกซิเจนอิสระจะกลับไปรวมตัวกับโอโซน ในกระบวนการ นี้ รังสีอัลตราไวโอเลตจะถูกปลดปล่อยออกมาเป็น ความร้อน ผลของมัน ก็คือ รังสีอัลตราไวโอเลตอันตราย (ประเภทซี ความถี่คลื่นต่ำกว่า ๒๕๐ นาโนเมตร) จะถูก แปลงเป็นความร้อนซึ่งอยู่ห่างไกลไม่สามารถทำอันตราย มนุษย์ได้

เหลือแต่รังสีอัลตราไวโอเลตที่ไม่อันตราย (ประเภท บี ความถี่คลื่น ๒๕๐-๓๒๐ นาโนเมตร) ส่องมาถึงพื้น ผิวโลก ชั้นโอโซนจึงเป็นเสมือนเกราะป้องกันที่ห่อหุ้มโลก มิให้มันอันตราย แต่โอโซนเป็นแก๊สที่มีปฏิกิริยาทางเคมีสูง เกิดเร็วสลายเร็ว ต้องอาศัยแสงอาทิตย์และออกซิเจนอิสระ ช่วยกันสร้างอยู่ตลอดเวลา เป็นกระบวนการแห่งความ สมดุลที่ดำเนินมาเป็นเวลาหลายพันล้านปี ทำให้ชีวิตเกิด ขึ้น และมีวิวัฒนาการมาจนถึงยุคของมนุษย์ผู้แสนฉลาด

มนุษย์ผู้แสนฉลาดนี้เองที่เข้าไปแทรกแซงใน กระบวนการแห่งความสมดุลของธรรมชาติ สร้างแก๊ส สังเคราะห์หรือสารเคมีซีเอฟซีขึ้นมา เพื่อใช้ในการผลิตโฟม ใช้น้ำยาในตู้เย็น และเครื่องปรับอากาศ ใช้น้ำในเครื่อง สำนาค และผลิตภัณฑ์ดับกลิ่นตัว ใช้น้ำมันโครซิฟ คอมพิวเตอร์ และอื่น ๆ ไม่มีอันตรายโดยตรงต่อสิ่งมีชีวิต แต่เมื่อระเหยขึ้นไปสู่ชั้นบรรยากาศ มันจะกลายเป็น เพฆฆมาตอันดับหนึ่งของโอโซน เพราะจะเกิดปฏิกิริยัมพันธ์ กัน และโอโซนจะเป็นฝ่ายที่ถูกทำลาย

ได้มีการค้นพบแล้วว่า บรรยากาศชั้นโอโซนที่ขั้ว

โลกได้เกิดช่องโหว่ ขึ้นหลายช่อง ประมาณสองในสามของ โอิโซนที่นั่นได้อันตรธานไป และกำลังมีที่ทว่าปรากฏการณ์ ที่จะขยายตัวกว้างออกไปทุกที

รังสีอัลตราไวโอเลตซีที่ลอดรูชั้นโอโซนลงมาไม่ เพียงแต่จะทำให้ผิวหนังไหม้เท่านั้น แต่อาจทำให้เกิดมะเร็ง ผิวหนัง คอกระจก และแทงทะลุเข้าไปบนทอนภูมิคุ้มกัน ทานของร่างกายมนุษย์ อันจะนำไปสู่โรคภัยไข้เจ็บอีกหลาย อย่าง

มนุษย์อาจป้องกันได้โดยการสวมหมวกหรือทาน้ำมันกันแดด แต่ "ใครจะไปทาน้ำมันหรือครีมกันแดดให้กับวัวหลายสิบล้านตัว" * รวมทั้งพืชพันธุ์ ธัญญาหารทั่วโลก คงจะต้องเหี่ยวแห้งตาย หรือไม่ก็ผลิต ได้น้อยลง เพราะขาดปุ๋ยธรรมชาติที่ถูกทำลายลงด้วย รังสีอัลตราไวโอเลตซี

ภัยอันตรายเหล่านี้เริ่มปรากฏแล้วในอเมริกาใต้ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และลูกหลานขึ้นไปซีกโลกเหนือ สวีเดน นิวยอร์ก แต่นักวิทยาศาสตร์บางคนก็ยังไม่เชื่อ นักการเมืองอเมริกันอย่างไรแลนด์ เรแกน ก็ยังมองข้าม ปัญหา ยิ่งผู้ผลิตซีเอฟซียิ่งแล้วใหญ่ เขาเหล่านั้นสามารถ ทำเงินได้ปีละหลายพันล้านเหรียญ เรื่องอะไรที่เขาจะสนใจกับ "ปัญหาของนักวิทยาศาสตร์นิวเคลียร์" เรื่องอะไรที่เขาจะสนใจกับปัญหาของมนุษย์ (เขาอาจจะไม่ใช่มนุษย์ กระมัง?) เรื่องอะไรที่เขาจะสนใจกับชีวิตของโลกที่กว่าจะ กลายเป็นทะเลทรายแห้งผากก็ยิ่งเหลือเวลาอีกตั้งหลายร้อย

ปี เขาและลูกหลานของเขาจะมีเวลาที่จะ "ทำลายมัน เล่น" ไปอีกนาน

นักวิทยาศาสตร์ผู้รับผิดชอบต่อโลกมนุษย์ได้พิสูจน์ แล้วว่า เราสามารถลดหรือเลิกการผลิตซีเอฟซีได้ โดยการ ใช้น้ำแทน ซึ่งนายทุนผู้ผลิตซีเอฟซี และนักการเมืองที่ สนับสนุนพวกเขาก็ทำหูทวนลม เขาจะยอมรับความจริง ข้อนี้อย่างไร ถ้าเขายอมรับเขาจะต้องหมดทางหากินหรือ กอบโกยแน่ ๆ ก็ผลิตน้ำขายจะหาใครที่โหมมาซื้อรา แพง ๆ เหมือน ซีเอฟซี

เสียงที่เราได้ยินอยู่ทุกวัน

ในสังคมเกษตร เราได้ยินแต่เสียงนกร้อง น้ำไหล และสายลมสะบัดใบไม้ แต่ในสังคมอุตสาหกรรม หรือ สังคมอารยธรรม เราได้ยินเสียงรถยนต์ รถมอเตอร์ไซด์ รถ ดักดัก เรือหางยาว เครื่องบิน เครื่องจักร หรือแม้แต่เสียง ตอกเข็มคันใหญ่ ๆ เข้ามาแทนที่ ตั้งแต่เข้มีดหมุนเวียน กันมาสิ้นสะเทือนประสาทแก้วหูของเรา จนบางครั้งแทบจะ ทนไม่ไหว ทำให้ไม่มีความสุข หรือบางทีก็เป็นโรคหู ภาพจิตเสื่อมนานาประการ

ระดับอันตรายของเสียงเหล่านี้สามารถลดลงได้โดย เทคโนโลยีเครื่องเก็บเสียง หรือโดยการจัดระเบียบและวิธี การควบคุมเสียงรบกวนเสียใหม่ ให้มีประสิทธิภาพและ ทันสมัย แต่ครั้นเท่าทุกวันนี้เสียงอันตรายก็ยังมีอยู่อย่างน่า กลัว ซึ่งอาจจะเป็นเพราะความเมินเฉย อวิชชา ผล

* Asimov, Lsaac. อ้างแล้ว

ประโยชน์หรือความอยากเห็นคนอื่นเจ็บปวด (sadism) ของนักการเมือง นักลงทุนผู้ผลิต ผู้ประกอบการ หรือผู้ขายยานพาหนะต่าง ๆ อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างผสมกัน แต่ไม่ว่าจะเป็นเหตุผลใด สิ่งที่ชาวเมืองส่วนใหญ่กำลังได้รับอยู่ในขณะนี้ก็คือเสียงมถตุย ที่มนุษย์ส่วนน้อยเป็นผู้สร้างหรือคงไว้ โดยมีได้เกรงกลัวต่อบาปกรรม หรือความผิดฐานละเมิดต่อสิทธิมนุษยชน

ภาพที่เราต้องเห็นรอบตัวเรา

ในทำนองเดียวกัน สิ่งที่มีมนุษย์ในสังคมเกษตร พบเห็นอยู่ทุกวันนี้คือทุ่งนา ป่าเขา ลำเนาไพร สายน้ำ เป็นเสมือนหนึ่งจิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรมของธรรมชาติ ที่มีความงดงามอย่างสะอาดและบริสุทธิ์ ยิ่งกว่าศิลปะทั้งหลาย

แต่ในสังคมเมืองหรือสังคมอุตสาหกรรม มนุษย์กลับต้องพบเห็นแต่ป่าคอนกรีต ปล่องโรงงาน น้ำคล้ำสลัม เศษกระดาษและพลาสติก ขยะกองเล็กกองน้อย ขยะกองใหญ่ท่วมท้น รวมทั้งความสกปรกกรุงรังอีกจีปาละลำนน้ำที่เคยมีสีสันสดใสก็เปลี่ยนมาเป็นสีขุ่นคล้ำ ท้องฟ้าที่เคยเห็นแต่สีฟ้าคราม ก็กลับกลายมาเป็นสีฟ้ามัว เหลียวมองไปรอบตัว ไม่ว่าที่บ้าน หรือที่ทำงาน จะหาภาพที่สะอาดบริสุทธิ์และงดงามตามธรรมชาติได้ยากเต็มที ดูเหมือนว่าภาพของสวรรค์ได้บนดิน ได้กลายมาเป็นภาพของนครอเวจี "ภาคแรก" แล้วโดยปริยาย ที่พูดว่า "ภาคแรก" ก็เพราะว่าเพิ่งเริ่มต้น เมื่อมีการเร่งรัดพัฒนาอุตสาหกรรม ไม่ก็สืบปิ่นเอง ลงเงินคนาการต่อไปก็ได้ว่า

"ภาคสอง" จะร้ายแรงขนาดไหน ในเมื่อมหาอำนาจทางอุตสาหกรรมกำลังจะระบายถ่ายเทโรงงานผลิตมลพิษมาอยู่ในประเทศกำลังพัฒนา ที่กระหายใคร่อยากจะเป็นนิคส์ (Newly-industrialized Countries) กรุงเทพมหานคร ภาคสอง อาจจะต้องกลายเป็นบอมเบย์ มะนิลา ไคโร เม็กซิโกซิตี หรือยิ่งกว่านั้น

ภาพแห่งนครอเวจีที่ค่อย ๆ ขยายตัวลุกลามกว้างขวางออกไปทุกที ล้วนเป็นฝีมือของมนุษย์ผู้เรียกตนเองว่าสัตว์ประเสริฐทั้งสิ้น สัตว์ประเภทอื่นมิได้มีส่วนร่วมแม้แต่ น้อย แมลง หนอน และนกช่วยสร้างพืชพรรณที่สวยงาม เสือช่วยรักษาป่า สุนัขช่วยกินสิ่งปฏิกูล มีแต่มนุษย์เท่านั้น ที่สร้างสิ่งปฏิกูลและภาพอัปลักษณ์ให้กับโลก ท่านลองเปรียบเทียบหาคาทหยาเปลี่ยนที่มีแต่เข้าขึ้นมาวางใจ สืบทอดเผ่าพันธุ์ กับหาคาทหยาที่มีมนุษย์แหกกันไปหาบรรยากาศแห่งความรักความใคร่ก็แล้วกัน เด็ก ๆ ก็คงพอจะตอบได้ว่าหาคาเดามีความสวยงามกว่าหาคามนุษย์เป็นไหน ๆ

ใครจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบ ในภาพอัปลักษณ์ที่มนุษย์ต้องเห็นอยู่เป็นประจำ นอกจากมนุษย์เอง นับตั้งแต่ผู้บริหารประเทศ ผู้แทนราษฎร นักอุตสาหกรรม นักธุรกิจ พ่อค้าไปจนถึงประชาชนทุกคน และใครล่ะที่จะเป็นผู้เริ่มต้นที่กล้าหาญในการจุดประกายจิตสำนึกในระดับกว้างให้ทุกฝ่ายคิดตรงกัน เชื่อตรงกัน และลงมือทำอย่างจริงจัง เพื่อพลิกฟื้นโลกให้สวยงามเหมือนเดิม

แผ่นดินของเรา

คำนี้มีความหมายไพเราะและเต็มไปด้วยความหมาย

ที่ลึกซึ้ง เพราะแผ่นดิน คือ ที่ที่เราอาศัยอยู่ และทำ
กิจกรรมของเราทุกประเภท แต่ที่สำคัญก็คือแผ่นดินเป็นที่
ที่เราผลิตอาหารส่วนใหญ่ ทั้งประเภทสัตว์และพืช ปัญหา
อยู่ว่าแผ่นดินที่เราใช้ผลิตอาหารนั้น เป็นเพียงชั้นของดิน
ที่มีความหนาเพียงไม่กี่นิ้ว หรืออย่างดีที่สุดก็แค่เมตรในบริเวณ
ใกล้แหล่งน้ำ เราเรียกแผ่นดินส่วนนี้ว่า หน้าดิน (soil)
หน้าดินเป็นเสมือนสิ่งมีชีวิต เพราะมันมีพืชจุลินทรีย์
หนอน และ แมลงที่ช่วยย่อยช่วยทำให้มีปุ๋ยธรรมชาติเกิด
เพิ่มเติมขึ้นเรื่อย ๆ จนในที่สุดทุ่งหญ้าเตี้ย ๆ อาจกลาย
เป็นป่าสูงภายในเวลาไม่กี่ปี หน้าดินแม้ไม่ใช่สิ่งมีชีวิต แต่
มันก็มีชีวิต จึงเป็นสิ่งที่ถูกฆ่าให้ตายได้

ผู้ที่กำลังทำลายหน้าดิน คือ ธรรมชาติ และ
มนุษยชาติ ภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับหน้าดิน ได้แก่ การชะ
ล้างของน้ำฝน ลมแรงที่พัดพาผิวดิน พายุฝุ่นที่ทำลายพืช
คลุมดิน รวมทั้งพืชที่กินปุ๋ยในดิน และความแห้งแล้ง
ธรรมชาติต้องใช้เวลาหลายพันหลายหมื่นปี กว่าจะฆ่าหน้า
ดินให้กลายเป็นทะเลทราย แต่มนุษยชาติใช้เวลาเพียงไม่กี่
สิบปีก็สามารถทำลายหน้าดินให้แตกกระแหงแห้งผากจนปลูก
อะไรไม่ได้

มลพิษจากสารเคมีที่มนุษย์สร้างขึ้นเป็นตัวการ
สำคัญที่ทำให้หน้าดินสิ้นชีวิต สารเคมีที่มาจากสงคราม โรง
งานอุตสาหกรรม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากปุ๋ยวิทยา
ศาสตร์ ทำให้ดินแข็งแห้งกรัง

การขยายเมืองออกไป โดยมีได้มีการเว้นเนื้อที่
สำหรับป่าในเมือง เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เนื้อที่หน้าดิน

ลดปริมาณลง ขยะและน้ำเสียจากเมืองยังมีส่วนซ้ำเติมให้
ดินเสียอย่างไม่มีทางแก้ไข

ตัวการที่สำคัญอีกตัวหนึ่ง คือ การตัดไม้ทำลายป่า
โดยนักธุรกิจใหญ่ และนักแสวงหาผลประโยชน์จากความ
ทุกข์ของแผ่นดิน บุคคลเหล่านี้มีเงิน ลูกมือ อาวุธ และ
โดยเฉพาะเลื่อยกลที่สามารถทำลายป่าใหญ่ได้ภายในเวลาไม่
กี่ชั่วโมง เมื่อไม่มีป่าซับน้ำไว้ น้ำก็ไหลแรง และชะหน้าดิน
ออกไปอย่างรวดเร็ว เป็นการเร่งให้ดินขาดความอุดม
สมบูรณ์ และก่อให้เกิดอุทกภัยในบริเวณที่กว้างขวาง

นอกจากนั้น อุณหภูมิของโลกที่มีแนวโน้มสูงขึ้น
เพราะสภาวะเรือนกระจกที่มนุษย์เป็นผู้ก่อ โดยการเผา
มันวันละ ๖๖ ล้านบาร์เรล และส่งควันพิษขึ้นไปห่อหุ้ม
บรรยากาศ อาจทำให้น้ำแข็งขั้วโลกละลาย และระดับน้ำ
ทะเลสูงขึ้น โลกอาจต้องสูญเสียหน้าดินชายฝั่งไปอีกมิใช่น้อย

การสูญเสียหน้าดินอย่างรวดเร็ว จนเสียความ
สมดุลล้วนเป็นผลมาจากการกระทำของมนุษย์ น่าจะเยียว
ยาแก้ไขได้ โดยการลดหรือขจัดตัวการที่สำคัญดังได้กล่าว
มาแล้วข้างต้น สารเคมี การตัดไม้ทำลายป่า สภาวะเรือน
กระจก ถ้ายังทำไม่ได้ภายในเวลาอันสมควร โลกก็อาจจะ
ต้องสูญเสียหน้าดินไปอีกมาก ซึ่งนั่นหมายความว่า แผ่น
ดินของเราต้องหดลง แผ่นดินที่เราได้อาศัยผลิตอาหารมา
ตั้งแต่เริ่มต้นมนุษยชาติและจะต้องอาศัยผลิตอยู่เช่นนี้
ตลอดไป ยกเว้นเราสามารถลงไปทำการเกษตรในทะเลเป็น
การชดเชย หรือทดแทนในอนาคตเท่านั้น

ห้วงมหรณพของเรา

เหมือนดั่ง ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้เขียนไว้ใน ห้วงมหรณพ ทะเลเป็นบ่อเกิดของชีวิตทั้งมวลในโลก ถ้าไม่มีทะเลเสียอย่างเดียว พืช สัตว์ และมนุษย์คงไม่ได้เกิดขึ้นอย่างแน่นอน แต่มนุษย์รู้สึกเป็นหนี้บุญคุณทะเลบ้าง หรือเปล่า หรือว่ามนุษย์กำลังเนรคุณทะเลด้วยการทำลายความดีงามของมันเป็นอย่างปราศจากยั้งอาย

เกาลิเบเจ็ดเปอร์ดั้นต๋องของปริมาณน้ำในโลกอยู่ในทะเล นอกจากเป็นบ่อเกิดของชีวิตแล้วยังเป็นเครื่องปรับอากาศของโลกที่วิเศษสุด เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงาม ชาบซึ้งประทับใจ เป็นสนามกีฬาที่กว้างใหญ่ไพศาล เป็นเครื่องฟอกอากาศให้สะอาดบริสุทธิ์ เป็นที่มาของฝนและน้ำจืดที่หล่อเลี้ยงชีวิตทั้งมวล โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นแหล่งอาหารที่มีคุณค่าประเสริฐต่อร่างกายและสมอง

สักวันหนึ่งถ้าแผ่นดินของเราไม่สามารถผลิตอาหารได้เพียงพอต่อความต้องการ ทะเลจะเป็นมหาฉาจักรสุดท้ายที่จะป้อนอาหารให้กับชาวโลก มองจากดวงจันทร์จะยังเห็นได้ชัดว่าทะเลสีฟ้าสดใส คือองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งของ "กายา" หรือองค์กรของชีวิตโลก

แต่มนุษย์ผู้แสนฉลาดจำนวนหลายร้อยล้านกำลังช่วยกันข่มขืนย่ำยีทะเลอย่างไม่ปราณี ปราศรัย สารเคมีทั้งในรูปของแข็งและของเหลว ถูกระบายถ่ายเทจากบ้านเรือน และโรงงานอุตสาหกรรม เรือเดินทะเล เรือบรรทุกน้ำมัน ทำให้น้ำเน่าเสียเป็นอันตรายต่อมนุษย์และสัตว์น้ำที่เป็นอาหารของมนุษย์ ปะการังและป่าชายเลนที่สวยงามและเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ทะเล กำลังถูกทำลายอยู่ทุกวี่ทุกวัน

โดยมนุษย์ที่เห็นแก่ตัว อวิชชา หรือปราศจากจิตสำนึก

เรื่องจักรกลสมัยใหม่ยิ่งเป็นตัวการสำคัญในการจับปลาเกินขนาด (overfishing) โดยใช้วนลากถึงพื้นได้น้ำ ทำลายระบบนิเวศของสิ่งมีชีวิต และดาหน้าแล่นออกไปกว้างไกลในมหาสมุทร ทำลายแม่กระทั่งปลาวาฬจนไกลจะสูญพันธุ์

สถิติขององค์การอาหารและเกษตรสหประชาชาติ (FAO) แสดงอย่างชัดเจนว่า ยิ่งมีการจับปลาเกินขนาดมากเท่าใด ปริมาณของปลาที่ได้ในแต่ละปียิ่งลดลง ทั้งนี้เพราะมีการทำลายห่วงโซ่อาหารของสิ่งมีชีวิตได้น้ำและใช้ตาข่ายดักปลาที่มีตารางถี่ขึ้น ทำให้ติดปลาขนาดเล็กและอ่อนวัยมาด้วย ประชากรปลาในโลกจึงขยายตัวไม่ทันและเริ่มลดลงอย่างน่ากลัว

ใครคือผู้รับผิดชอบ

อันตรายที่กำลังอุบัติขึ้นต่อกระบวนการทำงานของ "กายา" รวมทั้งความอยู่รอดของชีวิตมนุษย์และชีวิตของดาวโลก ส่วนใหญ่มาจากน้ำมือของมนุษย์ผู้มีสมองล้ำเลิศ และทักษะในการสร้างสรรค์เปลี่ยนแปลงธรรมชาติ บางส่วนทำไปเพราะต้องทำมาหากินเลี้ยงชีพ บางคนทำไปเพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เห็นเขาทำกันก็ทำบ้าง จนจินชาไม่รู้สึกอะไร แต่บางส่วนทำไปเพราะต้องการผลกำไรมหาศาลบนความทุกข์ยากของคนอื่น และบางส่วนก็ทำไปเพราะนิสัยสันดานชอบทำร้ายและทำลาย หนทางที่จะแน่นอนแก้ไขก่อนอื่นจะต้องรู้ว่า ใครเป็นผู้ทำ ใครเป็นผู้รับผิดชอบ

ผู้รับผิดชอบหลักต่อการสร้างมลพิษในน้ำดื่มได้แก่

เจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมแทบทุกประเภท เจ้าของโรงงานผลิตปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง และยาฆ่าเชื้อต่าง ๆ

ผู้รับผิดชอบหลักต่อการสร้างมลพิษในอากาศ ได้แก่เจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมแทบทุกประเภทอีกเช่นกัน โดยเฉพาะเจ้าของโรงงานผลิตรถยนต์ที่ใช้น้ำมัน รถมอเตอร์ไซด์ และรถตุ๊กตุ๊ก

ผู้รับผิดชอบหลักต่อการใส่สารพิษในอาหารที่เรากิน ได้แก่ เจ้าของผู้ผลิตสารเคมีที่ใส่ในอาหาร ผลิตยาฆ่าแมลง ฆ่าพืช และฆ่าสัตว์

ผู้รับผิดชอบหลักต่อการทำลายชั้นโอโซนในบรรยากาศทำให้รังสีอัลตราไวโอเลตซึ่งส่องทะลุเข้ามาเป็นอันตรายต่อสิ่งมีชีวิต ได้แก่เจ้าของผู้ผลิตสารสังเคราะห์ซีเอฟซีและอื่น ๆ ที่ร้ายแรงพอ ๆ กัน

ผู้รับผิดชอบหลักต่อการปล่อยเสียงอันตรายต่อสุขภาพของมนุษย์ ได้แก่ เจ้าของโรงงานผู้ไม่สนใจที่จะผลิตยานพาหนะที่มีเครื่องเก็บเสียงชั้นดี และเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมตรวจตราการละเมิดสิทธิผิดกฎหมาย ของผู้ทำเสียงอันตรายที่ไม่ปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างเคร่งครัด

ผู้รับผิดชอบหลักต่อการสร้างภาพอัปลักษณ์ให้กับสภาพแวดล้อม ได้แก่ เจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมทุกประเภท เจ้าหน้าที่ที่ไม่ควบคุมดูแล และประชาชนบางคนบางประเภทที่มักง่าย

ผู้รับผิดชอบหลักต่อการทำลายหน้าดิน คือผู้ผลิตและผู้ใช้สารเคมี ผู้ตัดไม้ทำลายป่า และเจ้าของโรงงานที่สร้างสภาวะเรือนกระจกขึ้นในชั้นบรรยากาศ

ผู้รับผิดชอบหลักต่อการทำร้ายทะเล คือผู้ที่ประมง

และสารเคมีลงในแม่น้ำและทะเล จากบ้านเรือนและโดยเฉพาะโรงงานอุตสาหกรรม

โดยสรุป ผู้รับผิดชอบคนสำคัญ คือเจ้าของโรงงานที่ผลิตสารเคมีทุกประเภท โรงงานผลิตยานพาหนะที่ใช้น้ำมัน ผู้ตัดไม้ทำลายป่า และเจ้าของเรือประมงขนาดใหญ่

นักข่าว นักเขียนคอลัมน์ และบรรณาธิการ จะต้องร่วมกันต่อสู้ เพื่อรักษาโลกและชีวิต

นักข่าว นักเขียนคอลัมน์ และบรรณาธิการข่าว ซึ่งอาจเรียกรวมกันว่า นักวารสารศาสตร์ (journalists) จะต้องเรียนรู้นิเวศวิทยา (ecology) และภัยอันตรายทั้งหลายที่กำลังเกิดขึ้นแต่ "กายา" ของโลกและชีวิต มลพิษในน้ำอากาศและอาหาร ชั้นโอโซนที่กำลังถูกทำลาย เสียงและภาพที่รบกวนสุขภาพจิตของมนุษย์ แผ่นดินที่กำลังเสื่อมโทรม ทะเลที่ถูกข่มขืน และอื่น ๆ ที่ทำให้คุณภาพปริมาณ และความสมดุลของธรรมชาติ กำลังสูญเสียอย่างน่าเป็นห่วง

นักวารสารศาสตร์ จะต้องมียุทธศาสตร์ (vision) ที่ฉายออกไปในมิติกว้าง มิติลึก และมิติเวลามองเห็นว่ปัจจุบันและอนาคตกำลังเกิด และจะเกิดอะไรขึ้นต่อมนุษยชาติ และดาวเคราะห์โลก จะต้องเกิดความเข้าใจเกิดจิตสัมพันธ์ (empathy and sympathy) ที่มีความรักและความห่วงใยต่อคุณภาพชีวิตของเพื่อนมนุษย์ และลูกหลานที่จะต้องอยู่ในโลกนี้ไปอีกนานแสนนาน

นักวารสารศาสตร์ ต้องมีใช้เป็นแต่เพียงผู้รายงานข่าวสารตามกระแสปกติ (current affairs) ทางการเมือง

เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมเท่านั้น หากจะต้องรายงานกระแสซ่อนเร้นของสิ่งที่กำลังเป็นไป (latent happenings) และความจริงที่อยู่เบื้องหลังความผิวดินไร้ความหมายของข่าวประจำวัน

นักวารสารศาสตร์ต้องมีเครื่องมือของนักการเมือง ธุรกิจ และนักธุรกิจอุตสาหกรรมที่ต้องการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ และโฆษณาเพื่อผลประโยชน์ของตนและพรรคพวก โดยมีได้คำนึงถึงผลกระทบเชิงลบต่อชีวิตของประชาชน และระบบนิเวศน์ของแผ่นดิน

พันธกิจ (mission) ของนักวารสารศาสตร์มิได้จำกัดอยู่แค่การรายงานข่าวสารตามเนื้อหา หรือเพื่อตอบสนองความต้องการทางอารมณ์ของผู้รับสารเท่านั้น หากจะต้องมีความผูกพันสัญญาในใจของตนเองที่จะทำงานเหมือนมิชชันนารี ผู้ยึดมั่นและต่อสู้ เพื่ออุดมการณ์มนุษย์ (human cause) นักวารสารศาสตร์ต้องรักมนุษย์ และทำให้ดีที่สุดเพื่อมนุษย์มิใช่เป็นแต่เพียงพนักงานเถรตรงที่ไม่มีหัวใจ หรือเป็นมนุษย์ที่เกลียดมนุษย์ หรือเป็นนักสร้างผลงานเพื่อเงิน หรือชื่อเสียงที่ฉาบฉวยในสังคมชั้นสูง

เพราะฉะนั้น เมื่อมองลึกซึ้งถึงปัญหาที่มนุษย์และโลกกำลังเผชิญ นักวารสารศาสตร์จะต้องค้นหาคำอย่างเป็นระบบว่า อะไรกำลังเกิดขึ้น และจะเกิดขึ้นต่อกายาหรือระบบนิเวศ นักวารสารศาสตร์จะต้องใช้หลักการรายงานข่าวแบบสืบสวนและสอบสวน ในการเจาะค้นให้รู้ว่าใคร หรือหน่วยงานใดเป็นผู้รับผิดชอบ เจ้าของโรงงาน ผู้ตัดไม้ทำลายป่า เจ้าของเรือประมง หรือองค์กรที่ควบคุมดูแล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและ

สิ่งแวดล้อม รวมทั้งใครคือผู้ผลิต ใครคือผู้จำหน่าย ใครคือผู้โฆษณา ใครคือผู้บริโภค ทุกฝ่ายทุกคนที่มีส่วนร่วมในการกระทำผิด หรือเพิกเฉยต่อการกระทำผิดในการทำร้ายระบบนิเวศ หรือที่อยู่อาศัยของมวลมนุษย์

หลังจากนั้น จะต้องนำมารายงานต่อประชาชน ในรูปแบบของข่าว บทความ บทวิจารณ์ บทบรรณาธิการ สารคดีเชิงข่าว หรือสารคดีเชิงตีความ เป็นการทำให้ประชาชนรับรู้ ตระหนัก และเกิดจิตสำนึก ที่จะช่วยกันประพดปฏิบัติ และดูแลสอดส่อง สร้างเป็นวาระ (agenda setting) ตกเถียงสนทนาที่อาจนำไปสู่กระบวนการรับฟังเสียงประชาชน (public hearing) แล้วท้ายที่สุด เกิดเป็นประชามติ (public opinion) ที่จะกดดันให้รัฐบาล วงการธุรกิจใหญ่ และผู้ร่วมรับผิดชอบทั้งหลาย ปรับปรุงเปลี่ยนแปลง หรือลดเลิกการทำลายทั้งโดยตรงและทางอ้อม

ในกระบวนการนี้ นักวารสารศาสตร์มิได้มีบทบาทเป็นผู้บอก (informer) เท่านั้น แต่ยังเป็นผู้ให้การศึกษา (educator) ผู้ต่อต้านลัทธินิเวศ (eco-indoctrinator) ผู้ณรงค์ (campaigner) และผู้ปลุกกระดม (mobilizer) อีกด้วย

นักวารสารศาสตร์จะคอยรอดต่อไปไม่ได้อีกแล้ว ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลที่มักอายุสั้น และส่วนใหญ่ก็สายดาสัน หรือแกล้งทำเป็นมองไม่เห็น ไม่ว่าจะเป็นกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ที่ไม่มีมือไม้หรือมีปากมีเสียง ไม่ว่าจะเป็นองค์กรของสหประชาชาติที่ไม่ค่อยมีอำนาจและมักอยู่ในอาณัติของรัฐบาลอเมริกัน ที่เห็นแต่ผล

ประโยชน์ของธุรกิจอุตสาหกรรม ไม่ว่าจะเป็นองค์กรเอกชน (NGOs) หรือนักวิจารณ์สังคม (Social Critics) ที่มักจะมีภาพพจน์เป็นสื่อกระต่าย

มีแต่นักวารสารศาสตร์ และสื่อมวลชนเท่านั้นที่ยังเป็นความหวังของมนุษยชาติ เพราะยังเป็นอำนาจอิสระหรือปลดแอกให้เป็นอิสระได้ทุกเมื่อ ยังมีปากกาเป็นอาวุธที่สามารถชนะอาวุธยุทโธปกรณ์ได้ ยังมีพลังเงียบจากพลังประชาธิปไตยที่เข้มแข็งน่าเกรงขามกว่าพลังทั้งหลาย ยังเป็นผู้แทนของเสียงประชาชนที่เป็นเสียงสวรรค์ (vox populi vox dei)

นักวารสารศาสตร์บางส่วนได้เริ่มต่อสู้แล้ว การต่อสู้นี้จะชนะ ถ้านักวารสารศาสตร์ทั้งมวลร่วมกันปรับปรุงมโนทัศน์ วิสัยทัศน์ พันธกิจ และหลักการทำงานเพื่อมนุษยชาติอย่างแท้จริง อย่าเห็นแต่เพียงเงินที่จะได้มาจากการรายงานข่าวสารสนับสนุนบุคคลหรือองค์กรที่ทำร้ายมนุษยชาติ โดยเฉพาะที่กำลังผลิตจำหน่ายถ่ายเทสารเคมีหรือผลิตพาหนะทุกรูปทุกแบบที่พันสารพิษอยู่ตลอดเวลา ต่อสู้ของนักวารสารศาสตร์มิใช่การทำสงคราม แต่เป็นการใช้หลักสันติประชาธรรมในการปราบและปราบปฏิบัติของโลกและชีวิต □□

บรรณานุกรม

ชมรมสื่อมวลชนด้านสิ่งแวดล้อมแห่งประเทศไทย. การสื่อสารข่าวสิ่งแวดล้อม : คู่มือสื่อมวลชน. สถาบันพัฒนาการหนังสือพิมพ์, ๑๙๘๙.

พุทธทาสภิกขุ. ปาฐกถารธรรม เรื่อง หนังสือพิมพ์ คือ ผู้บันทึกละโลก. ณ สวนโมกข์พลาราม อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี วันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๒๕.

ถาวร บุญปวัฒน์. แนวคิดและแนวปฏิบัติการข่าวสืบสวน. กรุงเทพฯ : ปิ่นเกล้าการพิมพ์, ๒๕๓๕.

สิริทิพย์ จันสุวรรณ. ข่าวสิ่งแวดล้อม. ใน พิเศษรู้ ชาวลาวัณ. "การรายงานข่าวชั้นสูง." กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า, ๒๕๓๙.

ลีปพนธ์ เกตุทัต. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม : สู่นาटकสังคมไทย. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๓๕.

Asimov, Isaac. and Pohl, Frederic. Our Angry Earth. New York : Tom Dohesty, 1991.

Capra, Fritjof. The Turning Point. London : Flamingo, 1982.